

УДК 342.951

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.01.2.46>

ПОНЯТТЯ ТА ПРОВОА ХАРАКТЕРИСТИКА МИТНИХ ПРОЦЕДУР

Пай І.І.,

*аспірантка кафедри адміністративного права**та адміністративної діяльності**Національного юридичного університету**імені Ярослава Мудрого,*

ORCID: 0009-0000-1512-4346

Пай І.І. Поняття та правова характеристика митних процедур.

Стаття присвячена виявленню теоретичних і практичних проблем визначення поняття та здійснення структурно-змістовної характеристики митних процедур у межах правового забезпечення. Актуальність вибору теми зумовлена відсутністю уніфікованого підходу до визначення митних процедур у національному митному законодавстві та науковій доктрині митного права, що негативно позначається на єдності правозастосовної практики. Наявність такої проблематики може слугувати передумовою для зловживання дискреційними повноваженнями посадових осіб митних органів, а також одним із чинників зростання рівня корупційних ризиків. Метою статті є формування теоретико-правового підходу до визначення поняття митних процедур, з'ясування їх правової природи, а також розкриття змісту і структури митних процедур у системі митного права України. Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціально-юридичні методи пізнання, зокрема: діалектичний метод, формально-юридичний аналіз, системно-структурний метод, порівняльно-правовий та логіко-семантичний методи, що дозволяють всебічно дослідити правову природу митних процедур і встановити їх структурні елементи. Визначено критерії розмежування дефініцій, а саме: «юридична процедура» та «правова процедура», та розкрито основні ознаки правової процедури, до яких віднесено: регламентованість нормами національного та міжнародного законодавства; участь у таких процедурах суб'єкта публічно-владних повноважень; здійснення процедури у формі сукупності послідовних дій; спрямованість на досягнення визначеного правового результату. Наведено дефініції понять «митна процедура», «митні правила», «митний режим», «митні формальності» та «митне оформлення», передбачені Митним кодексом України та висвітлені в наукових джерелах. В результаті дослідження запропоновано обґрунтування авторського підходу до визначення митної процедури як правозастосовної діяльності митних органів, спрямованої на реалізацію вимог митного законодавства у межах обраного митного режиму та мети переміщення товарів через митний кордон України. Виокремлено основні структурні елементи митних процедур, зокрема митний контроль, митне оформлення та справляння (стягнення) митних платежів, а також визначено їх змістовне наповнення. Окреслено термін «митні платежі», їх види, а також зазначено, що діяльність зі справляння митних платежів є однією зі складових частин митної справи, що передбачено статтею 7 Митного кодексу України. З'ясовано, що відносини, пов'язані із справлянням митних платежів, регулюються Митним кодексом України, Податковим кодексом України та іншими законами України з питань оподаткування. Наголошено на необхідності подальшого вдосконалення теоретичних засад та нормативного закріплення митних процедур з метою забезпечення правової визначеності, підвищення ефективності діяльності митних органів.

Ключові слова: митні органи, процедура, митні процедури, структура, митні формальності, митний контроль, митне оформлення, справляння (стягнення) митних платежів, адміністративно-правове забезпечення.

Pai I.I. The concept and legal characteristics of customs procedures.

The article is devoted to identifying theoretical and practical problems of defining the concept and implementing the structural and substantive characteristics of customs procedures within the framework of legal support. The relevance of the choice of topic is due to the lack of a unified approach to defining customs procedures in national customs legislation and the scientific doctrine of customs law, which negatively affects the unity of law enforcement practice. The presence of such problems may serve as a prerequisite for the abuse of discretionary powers of customs officials, as well as one of the factors increasing the level of corruption risks. The purpose of the article is to form a theoretical and legal approach to defining the concept of customs procedures, clarifying their legal nature, as well as revealing the content and structure of customs procedures in the system of customs law of Ukraine. The methodological basis of the research is made up of general scientific and special legal methods

of cognition, in particular the dialectical method, formal legal analysis, system-structural method, comparative legal and logical-semantic methods, which allowed us to comprehensively investigate the legal nature of customs procedures and establish their structural elements. Criteria for distinguishing between the definitions of «legal procedure» and «legal procedure» have been determined, and also reveals the main features of the legal procedure, which include: regulation by national and international legislation; participation in such procedures of a subject of public authority; implementation of the procedure in the form of a set of sequential actions; aiming at achieving a specific legal result. The definitions of the concepts of «customs procedure», «customs rules», «customs regime», «customs formalities» and «customs clearance» provided for by the Customs Code of Ukraine and covered in scientific sources are given. As a result of the study, a justification of the author's approach to defining a customs procedure as a law enforcement activity of customs authorities aimed at implementing the requirements of customs legislation within the framework of the selected customs regime and the purpose of moving goods across the customs border of Ukraine was proposed. The main structural elements of customs procedures are identified, in particular customs control, customs clearance and collection (collection) of customs payments, and their content is also determined. The term «customs payments» is defined, their types are defined, and it is also noted that the activity of collecting customs payments is one of the components of customs affairs, which is provided for by Article 7 of the Customs Code of Ukraine. It was found that relations related to the payment of customs payments are regulated by the Customs Code of Ukraine, the Tax Code of Ukraine and other laws of Ukraine on taxation. The need for further improvement of theoretical foundations and regulatory consolidation of customs procedures was emphasized in order to ensure legal certainty and increase the efficiency of customs authorities.

Key words: customs authorities, procedure, customs procedures, structure, customs formalities, customs control, customs clearance, collection (collection) of customs payments, administrative and legal support.

Постановка проблеми. Митний кодекс України не містить уніфікованої дефініції митної процедури, що зумовлює існування різних доктринальних підходів до її розуміння як правового інституту, процесуальної форми чи різновиду правозастосовчої діяльності митних органів. Проблемним залишається також співвідношення понять «митна процедура», «митні правила» «митний режим», «митні формальності» та «митне оформлення» [1, с. 194], що у практиці правозастосування діяльності митних органів нерідко призводить до їх ототожнення або неправильного тлумачення. Крім того, неоднозначним є питання структурної побудови митних процедур, зокрема щодо складу їх елементів, та ролі митних органів. Така невизначеність у митному законодавстві негативно впливає на ефективність реалізації митних процедур, створює передумови для зловживання дискреційними повноваженнями посадових осіб митних органів та підвищує рівень корупційних ризиків при здійсненні митних процедур. Вищенаведене вказує на актуальність вибраної теми.

Мета дослідження – це виявлення теоретичних та практичних проблем визначення поняття, змісту та структури митних процедур. Виконання цієї мети дозволить нам систематизувати наукові підходи, уточнити категоріальний апарат митного права та сформулювати напрямки вдосконалення правового забезпечення митних процедур і практики їх застосування.

Стан опрацювання проблематики. Проблемні питання здійснення митних процедур досліджували такі вчені як Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, Б.А. Кормич, О.П. Рябченко, А.В. Мазур, О.М. Шевчук, М.Г. Шульга та ін. Незважаючи на активність вчених щодо вивчення сутності митних процедур та їх структури, ця проблематика має низку дискусійних підходів науковців та потребує додаткового наукового осмислення в межах адміністративно-правового забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Спочатку розглянемо термін «процедура» в юридичній науці та його правові ознаки. Термін «процедура» (франц. *procedure*, від лат. *procedo* – просуваюсь) означає «проходжу, або просуваюсь» [2, с. 234]. У юридичних підходах дефініція «процедура» – це порядок здійснення суб'єктами правовідносин юридично значущих дій, сукупність яких становить юридичний процес [3, с. 15], чи порядок, наступність, послідовність у вчиненні певних дій для досягнення очікуваного результату [4]. У науковій доктрині переважає підхід, за яким терміни «юридична процедура» і «правова процедура» ототожнюються, водночас окремі науковці зазначають, що ці категорії не є тотожними [5, с. 117], оскільки «юридична процедура» є більш ширшим поняттям і може мати неправовий характер у разі порушення норм права. У юридичній енциклопедії термін «процедура» вказаний як порядок, установлений законодавчими та іншими нормативно-правовими актами, що складається з послідовних дій і спрямований на досягнення визначеного правового результату [6, с. 8]. Тобто, процедура – це встановлений порядок дій, який має на меті отримання певного результату. До основних ознак правової процедури нале-

жать такі риси: 1) вона регламентується нормами національного та міжнародного законодавства; 2) учасником юридичних процедур є суб'єкт публічно-владних повноважень; 3) процедура являє собою сукупність послідовних дій; 4) вона спрямована на досягнення правового результату [7, с. 134].

Стосовно поняття «митні процедури». Уперше зміст «митні процедури» була визначена наказом Держмитслужби України № 828 від 30 грудня 1998 р., у якому це поняття регламентувалося як «...контроль за дотриманням порядку переміщення товарів, їх огляд, оформлення документів, нарахування митного забезпечення, перевірка правильності заповнення вантажної митної декларації, нарахування сум, що підлягають сплаті, підготовка статистичних даних та інші дії, що виконуються митними органами України відповідно до законодавства України в галузі митної справи» [8]. У пункті 19 ст. 1 Митного кодексу України 2002 р. (який втратив чинність) визначалося, що «...митні процедури – це операції, пов'язані із здійсненням митного контролю за переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон України, митного оформлення цих товарів і транспортних засобів, а також зі справлянням передбачених законом податків і зборів» [9].

Чинний МК України визначає термін «митна процедура» як зумовлені метою переміщення товарів через митний кордон України сукупність митних формальностей та порядок їх виконання (п. 21 ч. 1 ст. 4); а дефініцію «митні формальності» – як сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами та митними органами з метою дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи (п. 29 ч. 1 ст. 4) [10]. Вкажімо, що митні формальності у Міжнародній конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур визначаються як «...сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами та митною службою з метою дотримання вимог митного законодавства» [11].

У літературі з митного права відсутній єдиний підхід до визначення поняття «митні процедури», їх ознак і критеріїв класифікації, а також триває наукова дискусія щодо співвідношення понять «митні процедури», «митні правила», «митні режими» і «митні формальності». Зокрема, Д.В. Приймаченко й В.В. Прокопенко підкреслюють, що поняття «митні процедури» визначені законодавцем є більш ширшим поняттям за «митні формальності», оскільки включає не лише сукупність необхідних дій, а й регламентований офіційно порядок їх виконання [1, с. 194]. МК України визначає «митні правила» – як встановлений МК України та іншими нормативно-правовими актами України порядок переміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх митним органам для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій із товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на митні органи цим МК України та іншими законами України (п. 28 ч. 1 ст. 4) [10]. МК України «митний режим» визначає як комплекс взаємопов'язаних правових норм, що відповідно до заявленої мети переміщення товарів через митний кордон України визначають митну процедуру щодо цих товарів, їх правовий статус, умови оподаткування і обумовлюють їх використання після митного оформлення (п. 25 ч. 1 ст. 4)[10].

Ю.Д. Кунев та Л.Р. Баязітов наголошують, що у чинному митному законодавстві поняття «митна процедура» трактується неправильно, що порушує логічне співвідношення з поняттям «митний режим». На думку авторів, митний режим є ширшим поняттям, а процедура – це конкретні дії в рамках певного режиму, порушуючи їх ієрархічне співвідношення. Митний режим визначає загальні умови, а процедура – порядок виконання операцій (митний транзит, склад, переробка), і ця різниця важлива, на думку авторів для правильного розуміння митного регулювання [12, с. 7].

Єдиного підходу у митному праві не існує щодо визначення дефініції «митні процедури». М.Г. Шульга трактує дане поняття як технічні нормативи залежно від категорії товарів, видів транспорту, митних режимів, заходів нетарифного регулювання, осіб, які переміщують товари [13, с. 475]. П.В. Пашко цей термін висвітлює як операції, пов'язані зі здійсненням митного контролю за переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон, їх митного оформлення, а також зі справлянням передбачених законом податків і зборів [14, с. 651]. Подібний підхід є І.Г. Бережнюка [15, с. 33]. Такий підхід вчених виходить із визначенням митних процедур у Митному кодексі України 2002 року.

І.М. Резнік вказує, що через митну процедуру законодавець установлює порядок діяльності митних органів і як результат митна процедура покликана вирішити питання, чи може бути конкретний товар або транспортний засіб переміщений через митний кордон певним способом у межах обраного декларантом митного режиму [16, с. 68]. Як зазначалось раніше, митна процедура – це правозастосовча діяльність митних органів та їх посадових осіб, яка полягає у здійсненні сукупності передбачених митним законодавством дій, спрямованих на організацію та забезпечення переміщення товарів і транспортних засобів фізичними та юридичними особами через митний кордон України відповідно до обраного митного режиму [17, с. 146].

В подальшому встановимо структуру митних процедур. Вона складається з трьох основних елементів, а саме: 1) митного контролю; 2) митного оформлення; 3) справляння (стягнення) митних платежів [18, с. 34, 4, с. 18]. Надамо їх характеристику в межах правового забезпечення. Згідно положень МК України митний контроль здійснюється у місцях розташування митних органів, а також в інших місцях, визначених законодавством. Зокрема, ч. 4 ст. 318 МК України передбачає, що митний контроль товарів, транспортних засобів комерційного призначення у пунктах пропуску через державний кордон України здійснюється відповідно до типових технологічних схем митного контролю, що затверджуються КМ України [10].

Розглянемо зміст митного контролю як складового елементу митних процедур. МК України вказує, що митний контроль – це сукупність заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм МК України, законів та інших нормативно-правових актів з питань митної справи, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку (п. 24 ч. 1 ст. 4) [10]. У Кіотській конвенції митний контроль визначається як сукупність заходів, що здійснюються митною службою з метою забезпечення дотримання митного законодавства (розд. 2 Загального додатку) [11].

Митний контроль має різні тлумачення вчених. Це пов'язано з напрямками дослідження науковців. Зокрема, І.Г. Бережнюк пропонує розуміти митний контроль – як встановлені дії митних органів щодо товарів і транспортних засобів, які переміщуються через митний кордон, а також осіб, причетних до такого переміщення, для гарантування реалізації митних правил» [15, с. 132]. О.М. Шевчук при визначенні досліджуваного митного контролю акцентує увагу на сукупності перевірних спеціальних дій митних органів, спрямованих на дотримання юридичними і фізичними особами митного законодавства України, її міжнародних договорів, а також правил, які регулюють порядок переміщення досліджуваного товару [19, с. 104].

Митний контроль товарів та транспортних засобів здійснюється з метою додержання норм, що складають законодавство України з питань державної митної справи [10]. Організації митного контролю присвячена гл. 47 (ст.ст. 321–328) МК України, а питанням регламентації здійснення митного контролю – гл. 49 МК України. В ній визначено, що здійснення митного контролю включає подання суб'єктами переміщення товарів через митний кордон документів та відомостей, необхідних для митного контролю, та виконання посадовими особами митних органів комплексу перевірних дій, що виражаються у формах митного контролю [10].

В подальшому розглянемо зміст митного оформлення як складового елементу здійснення митних процедур. МК України вказує, що митне оформлення – це виконання митних формальностей, необхідних для випуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення (п. 23 ч. 1 ст. 4) [10]. Митне оформлення у митному праві має різні тлумачення науковців. На думку М.Г. Шульги, митне оформлення – це сукупність взаємообумовлених організаційно-правових та технічних процедур, здійснюваних митними органами в порядку та на умовах, встановлених митним законодавством [20]. На думку Д.С. Цаліної митне оформлення – це виконання митним органом дій, які пов'язані з документальним закріпленням результатів митного контролю товарів і транспортних засобів, переміщуваних через митний кордон України [21]. Фактично використано підхід П.В. Пашка [23, с. 22].

З позицій міжнародного права Ф.Г. Клян розглядає термін митне оформлення як здійснення юридично значущих дій (митних формальностей), виражених у фіксації перебігу та результатів певного виду або комплексу заходів митного контролю, що розпочинаються з прийняттям чи отриманням уповноваженою посадовою особою митного органу митної декларації та/або необхідних документів [24, с. 18]. Д.С. Цаліна відносить митне оформлення до неюрисдикційного адміністративного провадження, яке включає в себе інші організаційно-розпорядчі дії та супроводжується документуванням результатів митного контролю [21, с. 8].

Стосовно галузевого розуміння категорії митне оформлення О.М. Шевчук пропонує розуміти як виконання посадовими особами митних органів сукупності дій, спрямованих на забезпечення порядку переміщення досліджуваного товару через митний кордон України із закріпленням результатів їх митного контролю. Автор досліджував такий товар як лікарські засоби [15, с. 209]. Регламентування митного оформлення товарів, які переміщуються через митний кордон розпочинається після подання до митного органу митної декларації та врегульовано ст.ст. 246–256 МК України [10].

В подальшому розглянемо правові підстави справляння (стягнення) митних платежів як складового елементу митних процедур. Визначення терміну «митні платежі» у МК України не існує. Згідно МК України, відносини, пов'язані із справлянням митних платежів, регулюються МК України, Податковим кодексом України та іншими законами України з питань оподаткування (ч. 2 ст. 1). Також діяльність зі справляння митних платежів є однією зі складових частин митної справи, що визначено ст. 7 МК України [10]. Одним з завдань митних органів яке передбачено МК України – це забезпечення справляння митних платежів, контроль правильності обчислення, своєчасності

та повноти їх сплати, застосування заходів щодо їх примусового стягнення у межах повноважень, визначених цим МК України, ПК України та іншими актами законодавства України, організація застосування забезпечення сплати митних платежів (ст. 544 МК України) [10].

МК України до митних платежів відносять: а) мито; б) акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції); в) податок на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів (продукції) (п. 27 ч. 1 ст. 4) [10]. Митні платежі визначені у ПК України – як податки, що відповідно до цього Кодексу або митного законодавства справляються під час переміщення чи у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України та контроль за справлянням яких покладено на органи контролю (підпункт 14.1.113 ст. 14) ПК України передбачено, що правила оподаткування товарів митом встановлюються МК та іншими законами з питань митної справи (ст. 2) [24]. Згідно приписів ст. 9 ПК України визначає мито, акцизний податок і податок на додану вартість, які адмініструються митними органами із товарів, які перетинають митний кордон України, як загальнодержавні податки і збори. Відносини, пов'язані з установами та справлянням мита, регулюються митним законодавством [24].

Зокрема, мито – це загальнодержавний податок, встановлений ПК України та МК України, який нараховується та сплачується відповідно до МК України, законів України та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (ч. 1 ст. 217 МК України). В Україні застосовуються такі види мита: а) ввізне, б) вивізне, в) сезонне, г) особливі види мита (спеціальне, антидемпінгове, компенсаційне) (ч. 2 ст. 217 МК) [10]. Митні органи є суб'єктами державного контролю щодо мита, акцизного податку, ПДВ, які згідно з податковим законодавством справляються у разі ввезення (пересилання) товарів і предметів на митну територію України або територію спеціальної митної зони або їх вивезення (пересилання) з них (ст. 4 ПК України) [24].

Митний тариф України містить перелік ставок загальнодержавного податку - ввізного мита на товари, що ввозяться на митну територію України і систематизовані згідно з УКТ ЗЕД. Структура Митного тарифу України включає код товару УКТ ЗЕД, точне найменування й детальний опис товару, ставку ввізного мита, одиницю виміру та обліку. На вибір ставки ввізного мита впливає походження товару, а також залежить митна вартість товару [25]. Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 289 МК України обов'язок зі сплати митних платежів виникає у разі ввезення товарів на митну територію України – з моменту фактичного ввезення цих товарів на митну територію України [10].

Висновок. Митні процедури є інститутом митного права, який має чітко виражену правозастосовчу природу та відіграє провідну роль у забезпеченні реалізації митної політики держави. Аналіз наукових підходів і норм МК України дозволив дійти висновку про відсутність єдиного доктринального підходу до визначення поняття митної процедури, та законодавчу невизначеність з врахуванням міжнародних документів що зумовлює неоднозначність її тлумачення у правозастосовній практиці. Обґрунтовано доцільність розмежування митних процедур із суміжними правовими категоріями, зокрема митними режимами, митними формальностями та митним оформленням, що сприяє підвищенню правової визначеності у сфері митного регулювання. Встановлено, що чітка структурна побудова митних процедур має принципове значення для забезпечення законності, прозорості та ефективності діяльності митних органів, а також для мінімізації корупційних ризиків у митній сфері. З'ясування структурно-змістовних характеристик митних процедур в межах правового забезпечення дало змогу виокремити їх основні елементи, а також визначити роль митних органів у процесі їх реалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Приймаченко Д.В. Прокопенко В.В. Митні формальності: правова природа та зміст поняття (міжнародно-правовий аспект). *Адміністративне право і процес*. 2019. № 3 (Ювілейний). С. 186-197. URL. <https://aplaw.net/index.php/journal/article/view/402>.
2. Юридичні терміни: тлумачний словник / В.Г. Гончаренко, П.П. Андрушко, Т.П. Базова та ін.; за ред. В.Г. Гончаренка. К.: Либідь, 2003. 320 с.
3. Кузьменко О.В. Адміністративний процес у парадигмі права: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2006. 32 с.
4. Брачук А.О. Категорія «митні процедури» в українському законодавстві: поняття та типологія. *Актуальні проблеми політики*. 2016. Вип. 58. С. 241-250.
5. Серета О.О. Деякі аспекти співвідношення понять «правова процедура» та «юридична процедура» у контексті сучасної юридичної науки. *Держава і право*. 2003. Вип. 34. С. 117-121.
6. Юридична енциклопедія: В 6 т. / редкол.: С. Шемшученко та ін. К.: «Укр. енцикл.» ім. М.П. Бажана, 2003. Т. 5. 736 с.
7. Щербатюк, Н. Процедури зовнішньої торгівлі в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2021. № 2. С. 134-137. DOI: 10.36695/2219-5521.2.2021.25.

8. Про затвердження Типової технології митного контролю та митного оформлення товарів та інших предметів (втратив чинність): наказ Державної митної служби України від 30.12.1998 р. № 828. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0032-99#Text>.
9. Митний кодекс країни: Закон України від 11.07.2002 р. № 92-IV(втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92-15#Text>.
10. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45. № 46-47. № 48. Ст. 552.
11. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Киотська конвенція): міжн. док. від 18.05.1973 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#Text.
12. Кунєв Ю.Д., Баязітов Л.Р. Визначення сутності та змісту основних митно-правового понять: «митна процедура». *Вісник АМСУ. Серія: "Право"*. 2014. № 2 (13). С. 7-23.
13. Шульга М.Г. Переміщення і пропуск товарів через митний кордон України. *Право та управління*. 2012. № 3. С. 475-486.
14. Основи митної справи в Україні: підручн. за ред. П.В. Пашка. Київ: Знання, 2008. 651 с.
15. Бережнюк І.Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти: монографія. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2009. 543 с.
16. Резнік І.М. Правове регулювання переміщення товарів через митний кордон України: монографія / за ред. М. Г. Шульги. Харків: Оберіг, 2015. 192 с.
17. Pai I.I. Prevention of corruption risks when performing customs procedures: types and concepts. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2023. № 6. С. 146-160. DOI: <https://doi.org/10.61345/1339-7915.2023.6.23>.
18. Гаращук В.М. Дмитрик О.О., Федчишин С.А. Переміщення товарів через митний кордон України: окремі пропозиції щодо удосконалення. *Наука і техніка сьогодні*. 2023. №12 (26). С. 27- 39. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-12\(26\)-27-39](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-12(26)-27-39).
19. Шевчук О. М. Контроль та нагляд за переміщенням лікарських засобів через митний кордон України: монографія. Харків: Право, 2014. 272 с. DOI: 10.5281/zenodo.17683135. URL: <https://zenodo.org/records/17683135>.
20. Шульга М.Г. Правовий механізм митного оформлення переміщення товарів. *Теорія і практика правознавства*. 2013. Вип. 1. № 3. URL: [http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/62861/\(дата звернення: 04.01.2025\)](http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/62861/(дата%20звернення%3A%2004.01.2025)).
21. Цаліна Д.С. Порядок митного оформлення товарів при їх переміщенні через митний кордон України: автореф. канд. юрид. наук: спец.: 12.00.07. Харків, 2009. 19 с.
22. Митне оформлення автотранспортних засобів/за ред. П. В. Пашка. Київ: Знання, 2004. 237 с.
23. Клян Ф.Г. Міжнародно-правове регулювання переміщення товарів через митний кордон: дис. канд. юрид. наук: спец.: 12.00.11 «Міжнародне право». Київ, 2011. 197 с.
24. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/ed20230208#Text>.
25. Про Митний тариф України (Групи 01-49):Закон України від 19.10.2022 р. № 2697-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 30-45. Ст. 113.

Дата першого надходження рукопису до видання: 5.01.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 26.01.2026
Дата публікації: 2.02.2026